לְפִיכָךְ הָאָב שֶׁעוֹשֶׂה טוֹבָה לְמִקְצָת בָּנָיו וּקְצָתָן מוֹאֵס וְלֹא עוֹשֶׂה אִתָּם טוֹבָה. אוֹתוֹ שֶׁהוּא מוֹאֵס יִירָשֶׁנּוּ׃

children but despises others and does no kindness for them, the ones he despises will eventually inherit him.

Practical Law:
Rambam, Laws of Prayer, Chapter 14

הלכה
הרמב"ם הלכות תפלה פרק יד

א כֵּיצַד הִיא נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם בִּגְבוּלִין בְּעֵת שֶׁמַּגִּיעַ שְׁלִיחַ צִבּוּר לַעֲבוֹדָה כְּשֶׁאוֹמֵר רְצֵה, כָּל הַכֹּהֲנִים הָעוֹמְדִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת נֶעֱקָרִין מִמְּקוֹמָן וְהוֹלְכִין וְעוֹלִין לַדּוּכָן וְעוֹמְדִין שָׁם. פְּנֵיהֶם לַהֵיכָל וַאֲחוֹרֵיהֶם כְּלַפֵּי הָעָם וְאֶצְבְּעוֹתֵיהֶם כְּפוּפוֹת לְתוֹךְ כַּפֵּיהֶם, עַד שֶׁמַּגִּיעַ שְׁלִיחַ צִבּוּר לַהוֹדָאָה. וּמַחֲזִירִין פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הָעָם וּפוֹשְׁטִין אֶצְבְּעוֹתֵיהֶם וּמַגְבִּיהִין יְדֵיהֶם, כְּנֶגֶד כְּתֵפֵיהֶם וּמַתְחִילִין יְבָרֶכְךָ. וּשְׁלִיחַ צִבּוּר מַקְרֵא אוֹתָן מִלָּה בְּמִלָּה וְהֵן עוֹנִין. שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ו) "אָמוֹר לָהֶם", עַד שֶׁיֹּאמַר. כְּשֶׁמַּשְׁלִימִין פָּסוּק רִאשׁוֹן כָּל הָעָם עוֹנִין אָמֵן. וְחוֹזֵר שְׁלִיחַ צִבּוּר וּמַקְרֵא אוֹתָן פָּסוּק שֵׁנִי מִלָּה בְּמִלָּה וְהֵן עוֹנִין עַד שֶׁמַּשְׁלִימִין פָּסוּק שֵׁנִי וְכָל הָעָם עוֹנִין אָמֵן. וְכֵן פָּסוּק שְׁלִישִׁי. ב כְּשֶׁמַּשְׁלִימוּ הַכֹּהֲנִים שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים מַתְחִיל שְׁלִיחַ צִבּוּר בִּבְרָכָה אַחֲרוֹנָה שֶׁל תְּפִלָּה שֶׁהִיא שִׂים שָׁלוֹם וְהַכֹּהֲנִים מַחֲזִירִין פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הַקֹּדֶשׁ וְקוֹפְצִין אֶצְבְּעוֹתֵיהֶן וְעוֹמְדִין שָׁם בַּדּוּכָן עַד שֶׁיִּגְמֹר הַבְּרָכָה וְחוֹזְרִין לִמְקוֹמָן׃

(1) How is the priestly blessing recited outside the Temple? When the Reader reaches the blessing of the *Shemoneh Esrei* relating to the Temple service and says *retzei* [be pleased], all the *kohanim* present in the synagogue leave their places and ascend the platform. They stand there facing the Holy Ark, with their backs to the congregation and their fingers curled up into their hands until the Reader finishes the blessing of "thanks" [*modim anahnu lach*]. They then turn to face the congregation, extend their fingers, raise their hands to shoulder height, and begin the blessing with the word *yivarekhikhah* [may God bless you]. The Reader prompts them word by word and they respond, as it says, "say to them" (Numbers 6:23), meaning that they should not say the blessing until he [the Reader] says it to them. When they finish the first sentence, all the people answer amen. The Reader then goes on to prompt them word by word for the second sentence, and they repeat until they finish the second sentence, and all the people answer amen. And so on with the third sentence. (2) When the *kohanim* have completed all three sentences, the Reader begins the last blessing of the *Shemoneh Esrei* prayer, which is *sim shalom* [grant peace]. The *kohanim* turn their faces back toward the Holy Ark, fold their fingers, and stand there on the platform until the Reader finishes reciting the blessing. They then return to their places.

VA'ETHANAN FOR THURSDAY ואתחנן ליום חמישי

TORAH תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה אחרונה דשם ב"ץ לקנות הארת רוח משבת הבאה

טו וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי לֹא רְאִיתֶם כָּל־תְּמוּנָה בְּיוֹם

(15) And you should guard your souls very well, for you did not see not any

דִּבֶּר יְדוָֹה אֲלֵיכֶם בְּחֹרֵב מִתּוְֹךְ הָאֵשׁ: וְתִסְתַּמְּרוּן לַחֲדָא לְנַפְשָׁתֵיכוֹן אֲרֵי לָא
חֲזֵיתוּן כָּל דְּמוּת בְּיוֹמָא דִּי מַלִּיל יְיָ עִמְּכוֹן בְּחוֹרֵב מִגּוֹ אֶשָׁתָא: טז **פֶּן־תַּשְׁחִתוּן וַעֲשִׂיתֶם**
לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל־סָמֶל תַּבְנִית זָכָר אוֹ נְקֵבָה: דִּילְמָא תְּחַבְּלוּן
וְתַעְבְּדוּן לְכוֹן צֶלֶם דְּמוּת כָּל צוּרָא דְּמוּת דְּכַר אוֹ נֻקְבָא: יז **תַּבְנִית כָּל־בְּהֵמָה אֲשֶׁר**
בָּאָרֶץ תַּבְנִית כָּל־צִפּוֹר כָּנָף אֲשֶׁר תָּעוּף בַּשָּׁמָיִם: דְּמוּת כָּל בְּעִירָא
דִּי בְאַרְעָא דְּמוּת כָּל צִפַּר גַּדְפָּא דִּי פָרַח בַּאֲוִר רְקִיעַ שְׁמַיָּא: יח **תַּבְנִית כָּל־רֶמֶשׂ**
בָּאֲדָמָה תַּבְנִית כָּל־דָּגָה אֲשֶׁר־בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ: דְּמוּת כָּל רַחֲשָׁא
דִּי בְאַרְעָא דְּמוּת כָּל נוּנֵי דִּי בְמַיָּא מִלְּרַע לְאַרְעָא: יט **וּפֶן־תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשָּׁמַיְמָה**
וְרָאִיתָ אֶת־הַשֶּׁמֶשׁ וְאֶת־הַיָּרֵחַ וְאֶת־הַכּוֹכָבִים כֹּל צְבָא הַשָּׁמַיִם
וְנִדַּחְתָּ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וַעֲבַדְתָּם אֲשֶׁר חָלַק יְדוָֹה אֱלֹהֶיךָ אֹתָם
לְכֹל הָעַמִּים תַּחַת כָּל־הַשָּׁמָיִם: וְדִילְמָא תִּזְקוֹף עֵינָיךְ לִשְׁמַיָּא וְתֶחֱזֵי יָת שִׁמְשָׁא
וְיָת סִיהֲרָא וְיָת כּוֹכְבַיָּא כֹּל חֵילֵי שְׁמַיָּא וְתִטְעֵי וְתִסְגּוּד לְהוֹן וְתִפְלְחִנּוּן דִּי זַמִּין יְיָ אֱלָהָךְ יָתְהוֹן

image on the day that the Lord spoke to you at Horev from the midst of the fire. **(16)** Lest you corrupt yourselves, and make a graven image for yourselves, the image of any form, the likeness of male or female: **(17)** The likeness of any beast that is on the earth; the likeness of any winged bird that flies in the heaven; **(18)** The likeness of anything that crawls on the ground; the likeness of any fish that is in the waters, beneath the earth. **(19)** And lest you lift up your eyes to heaven, and see the sun, and the moon, and the stars — all the host of heaven, which the Lord your God has assigned to all peoples under the entire heaven, and be drawn away to bow down to them, and serve them.

RASHI **רש"י**

(16) **סמל** — *Means "form."* (19) **And lest you lift up your eyes —** *To gaze at those things, and to set your heart to stray after them.* **Which the Lord ... assigned —** *To illuminate for them [all peoples]. (Megillah 9b) Another explanation: Which God assigned to them as deities; He did not prevent them from erring after them; rather, He smoothed the way for them [*החלק*, meaning to slip, i.e., to err] through vain speculations, in order to drive them out from the world. Similarly, it says (Psalms 36:3), "He (God) smoothed the way for him by his eyes until his iniquity is found and he is hated." (Avodah Zarah 55a)*

(טז) **סָמֶל.** צוּרָה: (יט) **וּפֶן תִּשָּׂא עֵינֶיךָ.** לְהִסְתַּכֵּל בַּדָּבָר וְלָתֵת לֵב לִטְעוֹת אַחֲרֵיהֶם: **אֲשֶׁר חָלַק ה'.** לְהָאִיר לָהֶם. דָּבָר אַחֵר לֶאֱלוֹהוּת לֹא מְנָעָן מִלִּטְעוֹת אַחֲרֵיהֶם, אֶלָּא הֶחֱלִיקָם בְּדִבְרֵי הַבְלֵיהֶם לְטָרְדָם מִן הָעוֹלָם. וְכֵן הוּא אוֹמֵר "כִּי הֶחֱלִיק אֵלָיו בְּעֵינָיו לִמְצֹא עֲוֹנוֹ לִשְׂנֹא":

לְכֹל עַמְמַיָּא תְּחוֹת כָּל שְׁמַיָּא:

PROPHETS Isaiah 40 נביאים ישעיהו פרק מ

כב **הַיֹּשֵׁב עַל־חוּג הָאָרֶץ וְיֹשְׁבֶיהָ כַּחֲגָבִים הַנּוֹטֶה כַדֹּק שָׁמַיִם וַיִּמְתָּחֵם כָּאֹהֶל לָשָׁבֶת:** דְּאַשְׁרֵי בִּתְקוֹף רוּמָא שְׁכִינַת יְקָרֵיהּ וְכָל יָתְבֵי אַרְעָא חֲשִׁיבִין קֳדָמוֹהִי בְּקַמְצִין דְּמָתַח כִּזְעֵיר שְׁמַיָּא וּפַרְסִינוּן כְּמַשְׁכַּן יְקָרָא לְבֵית שְׁכִינְתָּא: כג **הַנּוֹתֵן רוֹזְנִים לְאָיִן שֹׁפְטֵי אֶרֶץ כַּתֹּהוּ עָשָׂה:** דְּמְסַר שִׁלְטוֹנִין לְחוּלְשָׁא דַּיָּנֵי אַרְעָא כִּלְמָא עֲבֵיד: כד **אַף בַּל־נִטָּעוּ אַף בַּל־זֹרְעוּ אַף בַּל־שֹׁרֶשׁ בָּאָרֶץ גִּזְעָם וְגַם נָשַׁף בָּהֶם וַיִּבָּשׁוּ וּסְעָרָה כַּקַּשׁ תִּשָּׂאֵם:** אֲפִלּוּ יִפְּשׁוּן אֲפִלּוּ יִפְּשׁוּן אֲפִלּוּ יִסְגוּן וַאֲפִלּוּ יִתְרַבּוּן בְּאַרְעָא בְּנֵיהוֹן וְאַף רוּגְזֵהּ יְשַׁלַּח בְּהוֹן וְיִבְהֲתוּן וּמֵימְרֵיהּ כְּעַלְעִילָא לְקַשָּׁא יְדַבֵּר יַתְהוֹן: כה **וְאֶל־מִי תְדַמְּיוּנִי וְאָשְׁוֶה יֹאמַר קָדוֹשׁ:** וּלְמַן תְּדַמּוּן קָדָמַי וּתְשַׁוְּוּן יֵימַר קַדִּישָׁא: כו **שְׂאוּ־מָרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי־בָרָא אֵלֶּה הַמּוֹצִיא בְמִסְפָּר צְבָאָם לְכֻלָּם בְּשֵׁם יִקְרָא מֵרֹב אוֹנִים וְאַמִּיץ כֹּחַ אִישׁ לֹא נֶעְדָּר:** זְקוֹפוּ לְקוּמָא עֵינֵיכוֹן וַחֲזוּ לְמִדְחַל קֳדָם מַן דְּבָרָא אִלֵּין דְּאַפֵּיק בְּמִנְיָן חֵילֵי שְׁמַיָּא לְכוּלְהוֹן בְּשְׁמָהָן קָרֵי מַסְגֵּי גְבוּרָן וּתְקוֹף חֵיל חַד מִסְדְּרֵיהּ לָא מִתְעַכָּב:

(22) It is He who sits above the circle of the earth, and whose inhabitants are like grasshoppers, Who stretches out the heaven like a curtain, and He spread them out like a tent to dwell. (23) Who brings princes to nought, judges of the land He made like a thing of nought. (24) Even [as though] they were not planted, even [as though] they were not sown, even [as though] their trunk was not rooted in the earth; and also He blew on them, and they dried up, and a tempest shall carry them away like straw. (25) "Now, to whom will you compare Me that I should be equal?" says the Holy One. (26) Lift up your eyes on high and see, who created these, who takes out their host by number; all of them He calls by name; because of His great might and because He is strong in power, no one is missing.

RASHI רש"י

(כב) **חוג הָאָרֶץ.** מְחוֹגָה לְשׁוֹן עִגּוּל: **וְיֹשְׁבֶיהָ.** לְפָנָיו כַּחֲגָבִים: **כַּדֹּק.** כִּירִיעָה: (כד) **אַף בַּל-נִטָּעוּ.** הֲרֵי הֵם כְּמוֹ שֶׁלֹּא נִטָּעוּ וְלֹא זֹרְעוּ: **גִּזְעָם.** שָׁרְשָׁם: **וְגַם נָשַׁף.** רוּחוֹ בָּהֶם: (כו) **מֵרֹב אוֹנִים.** שֶׁיֵּשׁ לוֹ וְשֶׁהוּא אַמִּיץ כֹּחַ: **אִישׁ.** מִן הַצָּבָא: **לֹא נֶעְדָּר.** שֶׁלֹּא יִקָּרֵא בְּשֵׁם:

(22) **The [circle] of the earth —** חוג *is an expression similar to, a circle.* **And whose inhabitants —** *Are to [lit., before] Him as grasshoppers.* כדק **—** *[Means] like a curtain.* (24) **Even [as though] they were not planted —** *They are as though they were not planted and not sown.* **גזעם —** *[Means] their trunk.* **And also He blew —** *His spirit into them.* (26) **Because of His great might —** *That He has, and that He is strong in power,* **No one —** *Of His host —* **Is missing —** *That He does not call by name.*

WRITINGS Psalms 108 כתובים תהלים פרק קח

ג עוּרָה הַנֵּבֶל וְכִנּוֹר אָעִירָה שָׁחַר: שַׁבַּח נִבְלָא וְכִנָּרָא אֲשַׁבַּח בְּקִרְצָתָא: ד אוֹדְךָ
בָעַמִּים ו יְדוֹנָה וַאֲזַמְּרְךָ בַּלְאֻמִּים: אוֹדֵי קֳדָמָךְ בְּעַמַּיָא יְיָ וַאֲשַׁבְּחִינָךְ בְּאוּמַיָא:
ה כִּי־גָדוֹל מֵעַל־שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ וְעַד־שְׁחָקִים אֲמִתֶּךָ: אֲרוּם רַב מֵעִלַּוֵי שְׁמַיָא טוּבָךְ
וְעַד שְׁחָקֵי מָטֵי קוּשְׁטָךְ: ו רוֹמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדֶךָ:
אִתְרוֹמֵם עִלַּוֵי שְׁמַיָא אֱלָהִים וְעַל כָּל יָתְבֵי אַרְעָא אֵיקָרָךְ: ז לְמַעַן יֵחָלְצוּן יְדִידֶיךָ
הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וַעֲנֵנִי: מִן בְּגִלַּל דְּיִשְׁתֵּזְבוּן רְחִימָךְ פְּרוֹק יְמִינָךְ וַעֲנֵי יָתִי:

(3) Awake, O harp and lyre! I will awaken the dawn. (4) I will give thanks to You, O Lord, among the peoples, and I will sing praises to You among the nations. (5) For Your mercy is great above the heavens, and Your truth reaches to the skies. (6) Be exalted, O God, above the heavens, and let Your glory be above all the earth. (7) That Your beloved may be delivered, save with Your right hand, and answer me.

RASHI רש"י

(3) **I will awaken the dawn —** *I awaken the dawn, because I arise before it, from midnight.* (7) **That Your beloved may be delivered —** *and answer me, for all Your people and beloved are dependent on me.*

(ג) **אָעִירָה שָׁחַר.** אֲנִי מְעוֹרֵר אֶת הַשַּׁחַר שֶׁאֲנִי קָם קֹדֶם לוֹ מֵחֲצוֹת לַיְלָה: (ז) **לְמַעַן יֵחָלְצוּן יְדִידֶיךָ כוּ׳.** וַעֲנֵנִי שֶׁכָּל עַמְּךָ וִידִידֶיךָ תְּלוּיִין בִּי:

Mishnah *Bekhorot, chapter 6* משנה בכורות פרק ו

א עַל אֵלּוּ מוּמִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר, נִפְגַּמָה אָזְנוֹ מִן הַסְּחוֹס, אֲבָל לֹא מִן הָעוֹר, נִסְדְּקָה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא חָסְרָה, נִקְּבָה מְלֹא כַרְשִׁינָה, אוֹ שֶׁיְּבֵשָׁה. אֵיזוֹ הִיא יְבֵשָׁה, כֹּל שֶׁתִּנָּקֵב וְאֵינָהּ מוֹצִיאָה טִפַּת דָּם. רַבִּי יוֹסֵי בֶּן מְשֻׁלָּם אוֹמֵר, יְבֵשָׁה, שֶׁתְּהֵא נִפְרֶכֶת: **ב** רֵיס שֶׁל

(1) For which defects may the firstborn be slaughtered [and eaten]? If its ear was injured in the cartilage, but not its skin [i.e., if only the skin is injured, this does not disqualify the animal]; if [the ear is] split, even though nothing is missing; if it is perforated [with a hole as large] as a *karshinah* [a type of bean]; or if it [the ear] became dry. What is the meaning of "dry?" Any instance in which it is pierced but does not bleed. Rabbi Yose ben Meshulam says, Dry [means] that it crumbles. (2) If the eyelid is perforated, defective, or slit; or if his eyes

רבנו עובדיה מברטנורא

א על אלו מומין. נפגמה. אין פגימה בלא חסרון. אבל סדק משמע נמי בלא חסרון. ושיעור פגימה כדי שתחגור בה צפורן: **הסחוס.** תנוך האוזן שקורין טנרו"ס בלע"ז: **אבל לא מן העור.** דעור הדר בריא ולא הוי מומא. והאי עור היינו אליה רכה של אוזן: **נקבה מלוא כרשינה.** שיש בחלל הנקב שיעור גרגיר של כרשינה. בין שהנקב ארוך בין עגול, אם יש בכולו כדי להצטרף בחללו כשיעור גרגיר של כרשינה, הרי זה מום: **שתהא נפרכת.** נעשית פירוכים

עַיִן שֶׁנִּקַּב, שֶׁנִּפְגַּם, שֶׁנִּסְדַּק, הֶרֵי בְעֵינָיו דַּק, תְּבַלּוּל, חִלָּזוֹן נָחָשׁ, וְעֵנָב. וְאֵיזֶהוּ תְּבַלּוּל, לָבָן הַפּוֹסֵק בַּסִּירָא וְנִכְנָס בַּשְּׁחוֹר. בַּשְּׁחוֹר וְנִכְנָס בַּלָּבָן, אֵינוֹ מוּם, שֶׁאֵין מוּמִים בַּלָּבָן: **ג** חֲוַרְוָד וְהַמַּיִם הַקְּבוּעִים. אֵיזֶהוּ חֲוַרְוָד הַקָּבוּעַ, כֹּל שֶׁשָּׁהָה שְׁמוֹנִים יוֹם. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר, בּוֹדְקִין אוֹתוֹ שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים בְּתוֹךְ שְׁמוֹנִים יוֹם. וְאֵלּוּ הֵם מַיִם הַקְּבוּעִים, אָכַל לַח וְיָבֵשׁ שֶׁל גְּשָׁמִים, לַח וְיָבֵשׁ שֶׁל שְׁלָחִים. אָכַל הַיָּבֵשׁ וְאַחַר כָּךְ אָכַל הַלַּח, אֵינוֹ מוּם, עַד שֶׁיֹּאכַל הַיָּבֵשׁ אַחַר הַלַּח:

have a cataract, a *tevalul*, a snail or snake-shaped growth, or a grape-shaped growth. And what is *tevalul*? The white of the eye encroaching on the black [of the pupil]. But if the black encroaches on the white, this is not regarded as a defect, for there are no defects in the white [of the eye]. (3) A constant *havarvar* [white spots] and water [in the eye]. What is "constant *havarvar*?" Whatever remains for eighty days. Rabbi Hanina ben Antignos says, They [must] examine it three times during eighty days [to verify that they are constant]. And what is "constant water [in the eye]?" If it ate [as a cure] fresh [fodder] and dry [from a field supplied] by rainwater, [or if it ate] fresh and dry [fodder] of an irrigated [field, it is a permanent defect, if not cured]. But if it ate dry [fodder, first] and afterwards ate fresh [fodder, although it was not cured,] this is not [considered] a defect until it eats dry [fodder] after the fresh [and if the animal is not cured, only then, is it a defect].

רבנו עובדיה מברטנורא

ופתיתים כשממשמשים בה. ואין הלכה כר' יוסי. וכל הני מומין דחשיב במתניתין ששוחטין עליהן את הבכור ילפינן מקראי, דכתיב (דברים טו) וכי יהיה בו מום, כלל. פסח או עור, פרט. כל מום רע, חזר וכלל. כלל ופרט וכלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ואינו חוזר, אף כל מומין שבגלוי ואינו חוזר: **ב ריס של עין.** עפעף של עין: **הרי בעיניו.** כלומר הרי שיש בעיניו: **דק.** טיל"א בלע"ז: **חלזון נחש.** היינו חלזון היינו נחש. וקורהו נחש שעשוי מנומר כנחש. והוא בשר נוסף הנמשך וחופה קצת מן השחור שבעין. וקורין לו בערבי טפר"א כמו שקורין לצפורן טפרא. לפי שהוא חופה את העין כדרך שהצפורן חופה בשר האצבע: **ועינב.** שיש בעינו כגרגיר של ענב: **לבן הפוסק בסירא.** סירא היינו שורה שבעין סביב השחור שמשם מראית העין באה. ואם חוט לבן יוצא מן הלבן שבעין ופוסק אותה שורה ונכנס בשחור, הוי מום: **שחור ונכנס בלבן.** אם חוט אחד שחור יוצא מן השחור שבעין ופוסק בסירא ונכנס בלבן: **אינו מום.** שאין מומין בלבן דלאו עין הוא אלא שומן העין: **ג חורוד.** כמין טפין לבנות בעין. תרגום לבן, חיור: **והמים.** היורדים אל העין ומונעים הראות: **הקבועים.** אתרווייהו קאי, אחורוד והמים: **בודקין אותו שלשה פעמים בתוך שמונים יום.** בכל עשרים ושבעה יום שהוא שליש הזמן של שמונים יום בקירוב, בודקים אותו אם הלך החורוד. ואם הלך, אע"פ שחזר, מונין לו שמונים מיום שחזר. ואין החורוד קבוע עד שיעמוד שמונים יום. ואם לא בדקוהו בתוך שמונים יום, אע"פ שנמצא החורוד שם ביום שמונים לא הוי מום, דשמא בינתים הלך וחזר. והלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס: **אלו הן המים הקבועים.** כלומר במאי ידעינן אי קבועים או עוברים: **אכל לח ויבש של גשמים.** אם האכילוהו לרפואה תבן וחציר שקורין פייני"ו בלע"ז: **לח.** הגדל באדר וחצי ניסן: **ויבש.** שגדל באלול וחצי תשרי: **של גשמים.** היינו שגדל בשדה בית הבעל ומתניתין חסורי מחסרא והכי קתני, אכל לח ויבש של גשמים, הרי זה מום. של בית השלחין, אינו מום. ודגשמים נמי, אכל יבש ואחר כך אכל לח אינו מום, עד שיאכל יבש אחר הלח: **של בית השלחין.** ארץ הצריכה להשקות לא הוי רפואה ולא בדקינן ביה: **אכל יבש ואחר כך לח.** לרפואה, אין זו רפואתו, ואע"פ שלא נתרפא בכך אינו מום: **עד שיאכל יבש אחר הלח.** זו היא דרך רפואתו, תבן וחציר הגדל באדר וחצי ניסן מאכילין אותו באדר וחצי ניסן, ותבן וחציר הגדל באלול וחצי תשרי מאכילין אותו באלול וחצי תשרי, דלא שחטינן ליה עד שיעברו עליו כל ימי הקיץ ויבדוק בשניהם. ואם לא נתרפא הוי מום. וצריך שיאכל מהם לא פחות מכגרוגרת בכל סעודה וסעודה כל שלשה חדשים בתחילת הסעודה ולאחר ששתה, ולא יהיה כפות בשעה שאוכל העשבים הללו לרפואה, ולא יהיה יחידי אלא עם חבריו, בשדה ולא בתוך העיר. ואם שלמו כל התנאים הללו

ד חָטְמוֹ שֶׁנִּקַּב, שֶׁנִּפְגַּם, שֶׁנִּסְדַּק, שְׂפָתוֹ שֶׁנִּקְּבָה, שֶׁנִּפְגְּמָה, שֶׁנִּסְדְּקָה, חִטְּיו הַחִיצוֹנוֹת שֶׁנִּפְגְּמוּ אוֹ שֶׁגִּבְּמוּ, וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁנֶּעֱקְרוּ. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר, אֵין בּוֹדְקִין מִן הַמַּתְאִימוֹת וְלִפְנִים, אַף לֹא אֶת הַמַּתְאִימוֹת: ה נִפְגַּם הַזּוֹבָן, אוֹ עֶרְיָה שֶׁל נְקֵבָה בַּמְּקֻדָּשִׁים, נִפְגַּם הַזָּנָב מִן הָעֶצֶם, אֲבָל לֹא מִן הַפֶּרֶק, אוֹ שֶׁהָיָה רֹאשׁ הַזָּנָב מַפְצִיל עֶצֶם, אוֹ שֶׁיֵּשׁ (בָּשָׂר) בֵּין חֻלְיָא לְחֻלְיָא מְלֹא אֶצְבַּע: ו אֵין לוֹ בֵּיצִים, (אוֹ) אֵין לוֹ אֶלָּא בֵּיצָה אֶחָת. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, אִם יֵשׁ שְׁנֵי כִיסִין, יֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי בֵּיצִים. אֵין לוֹ אֶלָּא כִּיס אֶחָד, אֵין לוֹ אֶלָּא בֵּיצָה אֶחָת. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, מוֹשִׁיבוֹ עַל עַכּוּזוֹ וּמְמַעֲכֵהוּ, אִם יֵשׁ שָׁם בֵּיצָה, סוֹפָהּ לָצֵאת. מַעֲשֶׂה שֶׁמִּעֲכוֹ וְלֹא יָצָאת, וְנִשְׁחַט וְנִמְצֵאת

(4) If its [i.e., the firstborn's] nose is pierced, damaged, or split; or its lip pierced, damaged, or split; if its incisors are broken off or level [to the gum]; or the molars were removed [each of these is a defect]. Rabbi Hanina ben Antignos says, They do not examine behind the molars, nor the molars [themselves]. (5) If the bag [containing the membrum] is damaged, or the genitals of a female in the case of sacrificial offerings [since the law of the first-born does not apply to a female]; if the tail is mutilated from the bone, but not from [between] the joints [i.e., if the tail is mutilated from between the joints, this is not considered a permanent defect], or the top end of the tail splits the bone [i.e., the backbone where the tail begins, is split] or if there is a finger's breadth of flesh between one joint and another [in the tail, these are defects]. (6) If it doesn't have testicles [separated into two sacs], or has only one testicle [even if it has two sacs, this is a defect]. Rabbi Yishmael says, If it has two sacs, it has two testicles; if it has only one sac, it has only one testicle [and in this case only, is a defect]. Rabbi Akiva says, He sits [the firstborn] on its posterior and squeezes [rubs the sac and the loins]; if there is a testicle there, it will eventually come out. It once happened that a person squeezed and it did not come out; it [the animal] was slaughtered, and it [the

רבנו עובדיה מברטנורא

ולא נתרפא הוי מום ושוחטין עליו: **ד חוטמו שניקב וכו'.** והוא שניקבו מחיצות החיצונות של חוטם, שהנקב נראה מבחוץ. אבל אם אינו נראה אלא מבפנים כגון שניקבה מחיצה החולקת את החוטם, אינו מום, שסתר הוא, ואנן ילפינן מכלל ופרט וכלל דמומין שבגלוי בעינן: **שנפגם.** ויש בו חסרון: **שנסדק.** ואין בו חסרון. ושיעור פגימה, כדי שתחגור בה צפורן: **שפתו.** שורה חיצונה של שפה, כלומר חודה החיצון: **חיטיו החיצונות.** השינים שבאמצע הפה: **שנפגמו.** נחסרו: **נגממו.** נימוקו ולא נשאר מהם אלא רושם מועט ואינן בולטות כמו שרגילין להיות: **והפנימיות.** שינים הגדולות שקורין משילא"ש שנעקרו לגמרי. אבל נפגמו ונגממו לא הוי מום: **אין בודקין מן המתאימות ולפנים.** שינים הגדולות שאחת נראית כשתים ועשויות כתאומות, משם ולפנים אינו נחשב מום מפני שהוא סתר. והן עצמן שנעקרו לא הוי מום. ואין הלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס: **ה הזובן.** הנרתיק שהגיד של הבהמה חבוי בו, כשנפגם הוי מום דלא הדר בריא. אבל ניטל לא הוי מום, דחוזר לאיתנו: **עריה של נקבה.** בית הערוה הבולט לחוץ ונראה על שאר שטח הגוף: **במוקדשים.** בשאר קדשים שיש בהן נקבה כגון שלמים. דאילו בבכור ליכא נקבה: **אבל לא מן הפרק.** דנפגם בין הפרקים מעלה ארוכה כשלא נחתך כל הזנב: **או שהיה ראש הזנב מפציל עצם.** הזנב התלוי למטה נקלף העור ובשר ונשאר העצם מגולה, שוב אין מעלה ארוכה, הואיל ובראש הזנב הוא: **מפציל.** כמו אשר פצל (בראשית ל). פירוש אחר, שנחלק הזנב בקצהו לשתי זנבות ובכל אחת משתיהן עצם: **בין חוליא לחוליא מלוא אצבע.** שחוליות של זנב רחוקות זו מזו מלא אצבע, דהיינו רוחב גודל: **ואין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת.** מתניתין חסורי מחסרא והכי קתני, אין לו שתי ביצים בשני כיסין אלא בכיס אחד, אי נמי שני כיסין וביצה אחת, הרי זה מום: **רבי ישמעאל אומר אם יש לו שני כיסים.** אסיפא פליג דקאמר תנא קמא אם אין לו אלא ביצה אחת ושני כיסין הוי מום, לא היא, דכל שיש לו שני כיסין בידוע שיש לו שתי ביצים. אבל אריש מודה דכי אין לו אלא כיס אחד כמי שאין לו אלא ביצה אחת דמי: **רבי עקיבא אומר.** בידוע לא אמרינן, אלא מושיבו על עכוזו גרסינן

דְּבוּקָה בַּכְּסָלִים, וְהִתִּיר רַבִּי עֲקִיבָא וְאָסַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי: ז בַּעַל חָמֵשׁ רַגְלַיִם, אוֹ שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא שָׁלֹשׁ, וְשֶׁרַגְלָיו קְלוּטוֹת כְּשֶׁל חֲמוֹר, וְהַשָּׁחוּל, וְהַכָּסוּל. אֵיזֶהוּ שָׁחוּל, שֶׁנִּשְׁמְטָה יֵרֵכוֹ. וְכָסוּל, שֶׁאַחַת מִיַּרְכוֹתָיו גְּבוֹהָה: ח נִשְׁבַּר עֶצֶם יָדוֹ, וְעֶצֶם רַגְלוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נָכָר. מוּמִין אֵלּוּ מָנָה אִילָא בִּיבְנֶה, וְהוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים. וְעוֹד שְׁלֹשָׁה הוֹסִיף. אָמְרוּ לוֹ, לֹא שָׁמַעְנוּ אֶת אֵלּוּ. אֶת שֶׁגַּלְגַּל עֵינוֹ עָגוֹל כְּשֶׁל אָדָם, וּפִיו דּוֹמֶה לְשֶׁל חֲזִיר, וְשֶׁנִּטַּל רֹב הַמַּדְבֵּר שֶׁל לְשׁוֹנוֹ. וּבֵית דִּין שֶׁל אַחֲרֵיהֶן אָמְרוּ, הֲרֵי אֵלּוּ מוּמִין: ט מַעֲשֶׂה שֶׁהַלְּחִי הַתַּחְתּוֹן עוֹדֵף עַל הָעֶלְיוֹן, וְשָׁלַח רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לַחֲכָמִים וְאָמְרוּ, הֲרֵי זֶה מוּם. אֹזֶן הַגְּדִי שֶׁהָיְתָה כְּפוּלָה, אָמְרוּ חֲכָמִים, בִּזְמַן שֶׁהִיא עֶצֶם אֶחָד, מוּם. וְאִם אֵינָהּ עֶצֶם אֶחָד, אֵינָהּ מוּם. רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן

testicle] was found attached to the loins — Rabbi Akiva permitted [the firstborn to be eaten, since he considered it a defect], while Rabbi Yohanan ben Nuri prohibited. (7) If it [the firstborn] has five legs, or it has only three [legs], or its legs have rounded hooves like a donkey's [i.e., uncloven], or is a *shahul*, or is a *kasul* [this is a defect]. What is a *shahul*? Its hip is dislocated. And [what is a] *kasul*? One of its hips is higher [than the other]. (8) If the bone of its hand [forefoot] is broken, or the bone of its [hind] foot, even though this is not noticeable [while standing still, this is a defect]. These defects were listed by Ila [a scholar] in Yavneh, and the Sages agreed with him. He added three more, and they said to him, "We have not heard of these!" [These are:] Its eye is round like a man's; its mouth resembles that of a pig; or most of the front part of its tongue is removed. A Court following them however ruled, these are defects. (9) It once happened that the lower jaw was larger than the upper one, and Rabban Shimon ben Gamliel sent [a query] to the Sages. They said: This is a defect. Regarding a kid with a double ear, [i.e., an ear within an ear] the Sages said, when this is one bone [i.e., it has one ear lobe folded over into the inner ear, thus being visible from outside], it is a defect, but if it is not a single bone [i.e., it has two ear lobes], it is not a defect. Rabbi Hananya ben Gamliel

רבנו עובדיה מברטנורא

ודוגמתו בפרק כיצד מעברין (דף נד) אכוזו תנן או עכוזו תנן. על עכוזו, על עגבתו אחת מושיבין את הבכור שאין לו אלא ביצה אחת בשני כיסין: **וממעך.** וממשמש בכיס ובכסלים: **אם יש שם ביצה אחת סופה לצאת.** ואם אינה יוצאה הוי מום: **והתיר ר' עקיבא.** דהוי מום הואיל ולא מצאה במקומה כשמיעך ומשמש. וכן הלכה: **ז בעל חמש רגלים או שלש.** הא דחשבינן ליה בעל מום ולא טריפה, הני מילי כשיתר או חסר בידיו דהיינו אותם של צד הראש. אבל חסר רגל או יתר רגל מרגליו האחרונים, הוי טריפה ואסור באכילה: **קלוטות.** עגולות. ואפילו הן סדוקות הוי מום, דפרסות בהמה טהורה אינן עגולות: **שחול.** שנשמטה יריכו. תרגום משיתיהו [שמות ב] שחלתיה: **כסול.** דרך הבהמה שהירך מחוברת לאליה סמוך לכסלים, ולא למעלה מן הכסלים, וזו הירך על גבי הכסל: **ח אע"פ שאינו ניכר.** כשהוא עומד שאין השבר נראה, אבל ניכר כשהוא מהלך שהוא צולע. דאי אינו ניכר כלל לא הוי מום: **מומין אלו.** נשבר עצם ידו ועצם רגלו שהוזכרו למעלה: **אילא.** שם חכם: **עגול כשל אדם.** דלאו היינו אורחא שיהא גלגל עין הבהמה עגול כשל אדם: **רוב המדבר.** היינו אותו קצת הלשון שאינו מודבק למלקוחיו: **ובית דין של אחריהן אמרו הרי אלו מומין.** וכן הלכה: **ט מעשה שהלחי התחתון.** משום דתנן לעיל דפיו דומה לחזיר פליגי רבנן עליה דאילא, קמשמע לן השתא דלא פליגי רבנן עליה אלא בשפתו העליונה עודפת על התחתונה, אבל שפתו התחתונה עודפת על העליונה מודים רבנן דהוי מום. ומעשה נמי שהלחי התחתון עודף על העליון ואמרו חכמים הרי זה מום. והני מילי כשעצם הלחי התחתון עודף על העליון אז הוי מום אפילו בבהמה. אבל אין בה עצם אלא ששפתו התחתונה ארוכה ומקבלת את העליונה, הוי מום באדם אבל לא בבהמה: **אוזן הגדי שהיתה כפולה.** שיש לו שתי אזנים מצד אחד אוזן בתוך אוזן: **בזמן שהיא עצם אחד.** שאין לה אלא תנוך אחד, שנכפל תנוך העליון לתוכו ונתחבר למטה, הוי מום: **ואם אינה עצם אחד.** שהתנוכים מובדלים למעלה: **אינו מום.** וטעמא לא אתפרש ומכל מקום לא דמי

גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, זְנַב הַגְּדִי שֶׁהִיא דוֹמָה לְשֶׁל חֲזִיר, וְשֶׁאֵין בָּהּ שָׁלֹשׁ חֻלְיוֹת, הֲרֵי זֶה מוּם: י רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר, אֶת שֶׁיִּבֶּלֶת בְּעֵינוֹ, וְשֶׁנִּפְגַּם עֶצֶם יָדוֹ, וְעֶצֶם רַגְלוֹ, וְשֶׁנִּפְסַק עֶצְמוֹ שֶׁבְּפִיו. עֵינוֹ אַחַת גְּדוֹלָה וְאַחַת קְטַנָּה, אָזְנוֹ אַחַת גְּדוֹלָה וְאַחַת קְטַנָּה, בְּמַרְאֶה אֲבָל לֹא בְמִדָּה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַחַת מִבֵּיצָיו גְּדוֹלָה כִּשְׁתַּיִם בַּחֲבֶרְתָּהּ, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים: יא זְנַב הָעֶגֶל שֶׁאֵינָהּ מַגַּעַת לָעֲרָקוֹב, אָמְרוּ חֲכָמִים, כָּל מַרְבִּית הָעֲגָלִים כֵּן, כָּל זְמַן שֶׁהֵן מַגְדִּילִין הֵם נִמְתָּחוֹת. לְאֵיזֶה עֲרָקוֹב אָמְרוּ, רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר, לָעֲרָקוֹב שֶׁבְּאֶמְצַע הַיָּרֵךְ. עַל אֵלּוּ מוּמִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר, וּפְסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין נִפְדִּין עֲלֵיהֶן: יב אֵלּוּ שֶׁאֵין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן לֹא בַמִּקְדָּשׁ וְלֹא בַמְּדִינָה, חֲוַרְוָר וְהַמַּיִם שֶׁאֵינָם קְבוּעִין, וְחִטָּיו הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁנִּפְגְּמוּ, (אֲבָל לֹא) שֶׁנֶּעֱקְרוּ, וּבַעַל גָּרָב, וּבַעַל יַבֶּלֶת, וּבַעַל חֲזָזִית, וְזֵקֶן, וְחוֹלֶה, וּמְזֹהָם,

says, If the tail of a kid resembles that of a pig [i.e., the tail is curled], and it does not have three vertebrae, this is a defect. (10) Rabbi Hanina ben Antignos says, If [a firstborn] has a wart in its eye, or the bone of its hand [forefoot] was damaged, or the bone of its [hind] foot, or the bone in its mouth [to which the teeth are connected] separated, or one of its eyes is large and one small, one ear is large and one small — in appearance, but not merely in measure [these are defects]. Rabbi Yehudah says, If one of its testicles is as large as two of the other [this is a defect], but the Sages did not agree with him. (11) If the tail of the calf does not reach the joint [i.e., the joint which connects the thigh and the leg, this is a defect] — the Sages said, This is the usual way of calves [i.e., for the tail to reach the joint, therefore less than this is a defect], afterwards as they grow, they [the tails] stretch [and this is not considered as actual growth of the tail]. To which joint did they refer? Rabbi Hanina ben Antigonus says, To the joint in the middle of the thigh. For these defects they may slaughter the firstborn, and consecrated animals are rendered unfit [for the altar] and are redeemed because of them. (12) These are [the defects] for which they [the firstborn] may not be slaughtered, either in the Temple [for a sacrifice] or outside the Temple [for its meat]: A non-constant *havarvar* [white spots] on the cornea and water [dripping from the eye]; if its molars have been damaged, but were not removed; and the [animal] with a *garav* [moist wart], or a wart, or a scab, or is old,

רבנו עובדיה מברטנורא

לבעל חמש רגלים, דאוזן בתוך אוזן אינו נראה כל כך: **שהיא דומה לשל חזיר.** עגולה כזנב החזיר ואע"פ שאינה דקה כמותה: **שלש חוליות.** דוקא בזנב של טלה הוא דבעינן שלש חוליות. אבל זנב של גדי, חוליא אחת בלבד מום. שתים אינו מום. וכן הלכה: **י יבלת.** פורו"ש בלע"ז. ואפילו היא בלובן שבעין, ויש בה שער הרי זה מום: **ושנפגם עצם ידו.** שניכר המום. ולעיל אייריי בשנשבר: **ושנפסק עצמו שבפיו.** שהשינים קבועות בו. ולמעלה מן החוטין קא מיירי. דאי חוטין גופייהו דהיינו השינים עצמן שבאמצע הפה, הא תנן לעיל דאפילו נפגמו או נגממו הוי מום: **עינו אחת גדולה.** כשל עגל: **ואחת קטנה.** כשל אווז: **במראה.** שנראה לכל שזו גדולה מזו: **אבל לא במדה.** שאם אינו ניכר אלא במדה, אינו מום: **ולא הודו לו חכמים.** לרבי יהודה. והלכה כחכמים: **יא לערקוב.** לקשר העליון שהוא מקום חבור הירך עם השוק. וכנגדו בגמל ניכר שיש לו כנגד ארכובה עליונה זו עצם בולט לחוץ: **כל מרבית העגלים כן.** כל תרבות עגלים ומנהגן שיהא זנבן מגיע לערקוב [הלכך בציר מהכי הוי מומא] וכשהן גדילות נמתחות עד למטה: **שבאמצע הירך.** הוא הקפיץ העליון שפירשתי דכנגדו בגמל ניכר: **על אלו מומין שוחטין את הבכור.** אע"ג דתנן בריש פרקין על אלו מומין שוחטים את הבכור הדר תנייה הכא, משום דתנן שלשה הוסיף וכו' ואמרו לו לא שמענו את אלו, הדר וכללינהו לומר שאף על אלו מומין שוחטים: **יב לא במקדש.** לפי שאינן ראויין, שאין מקריבין במקדש אלא מן המובחר: **ולא במדינה.** שאינן מומין קבועים להפקיע קדושתן. אלא מניחין אותן עד שיפול בהן מום אחר קבוע ויהיו נשחטים עליו: **גרב.** מין שחין לח מבחוץ ומבפנים. וגרב האמור בתורה דהוי מום, הוא שחין

וְשֶׁנַּעֲבְדָה בּוֹ עֲבֵרָה, וְשֶׁהֵמִית אֶת הָאָדָם (עַל פִּי עֵד אֶחָד אוֹ עַל פִּי הַבְּעָלִים), וְטֻמְטוּם, וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס, לֹא בַמִּקְדָּשׁ וְלֹא בַמְּדִינָה. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, אֵין מוּם גָּדוֹל מִזֶּה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵינוֹ בְכוֹר, אֶלָּא נִגְזָז וְנֶעֱבָד:

or emits a bad smell, or a transgression was committed with it, or it killed a person, known to us on the testimony of [only] one witness, or [the testimony of] the owner. And the animal of indeterminate gender or the androgynous [may not be slaughtered], neither in the Temple nor outside the Temple [these are not definite defects, however, they are not brought to the Temple, since they are not considered prime animals, and they are not slaughtered to be eaten, because the defects are not definite, and only definite defects disqualify a firstborn from the altar]. Rabbi Yishmael says, There is no greater defect than this [of an androgynous]. But the Sages say, [It is regarded as a distinct species and therefore] it is not [regarded as possessing the sanctity of] a firstborn, rather it may be shorn and worked.

רבנו עובדיה מברטנורא

יבש: **יבלת.** בלובן העין ואין בה שער. ולעיל דחשיב לה במומין ששוחטין עליו, מיירי דיש בה שער: **ובעל חזזית.** תרי גווני חזזית הוו, חזזית המצרית היא ילפת הכתובה בתורה, שהוא לח מבחוץ ויבש מבפנים והוי מומא דלא הדר בריא, דאמר מר, למה נקרא שמה ילפת, שמלפפת והולכת עד יום המיתה. וחזזית השניה כאן היא מין שחין שיש לה רפואה: **ומזוהם.** שיוצא ממנו ריח רע: **ושנעבדה בו עבירה.** שרבע את האשה או שהמית את האדם על פי עד אחד, שאין לו אלא עד אחד לא ברביעה ולא בנגיחה: **או על פי עצמו.** שאין שם עד, אלא הבעלים אמרו ראינוהו שנרבע או שהמית, ואינו נסקל על פיהם. ואי הוו שנים עדים כשרים מעידים בדבר, הוי השור בסקילה, ואפילו בהנאה מיתסר: **וטומטום ואנדרוגינוס.** דספק זכר הם וקדשי, ספק נקבה ולא קדשי: **אין לך מום גדול מזה.** אנדרוגינוס קאי [דמקום] נקבות הוי כמום, והוי כבכור בעל מום, ונשחט במדינה ואסור בגיזה ועבודה: **וחכמים אומרים אינו בכור.** דבריה בפני עצמו הוא. ונגזז ונעבד. והלכה כחכמים:

Gemara *Bekhorot 36a* גמרא בכורות דף לו.

אָמַר רַבִּי אִילְעָא לֹא הָיוּ מוּחָזָקִין בּוֹ שֶׁהוּא בְּכוֹר וּבָא אֶחָד וְאָמַר שֶׁהוּא בְּכוֹר וּמוּמוֹ עִמּוֹ נֶאֱמָן מַאי קָא מַשְׁמַע לָן שֶׁהַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר. תְּנִינָא הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה אֵשֶׁת אִישׁ הָיִיתִי וּגְרוּשָׁה אֲנִי, נֶאֱמֶנֶת, שֶׁהַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר. מַהוּ דְתֵימָא הָתָם הוּא דְּאִי בָּעֵיא לָא אָמְרָה כְּלוּם, אֲבָל הָכָא דְּלָא סַגְיָא דְּלָא אָמַר דְּקָדְשִׁים בַּחוּץ לָא אָכִיל אֵימָא לֹא הַפֶּה שֶׁאָסַר

Rabbi Ela'ah said, If an animal was not thought to be a firstborn and its owner [a priest] came and declared that it was a firstborn with a defect on it, he is believed. What does he [Rabbi Ela'ah] teach us? The mouth that bound [i.e., that introduced a restriction, by saying that it was a firstborn] is the [same] mouth that loosens [i.e., he is similarly believed in releasing the restriction, by saying that it possesses a defect]. But have we not [already] learned this rule, [in the case in which] a woman who said, "I was a married woman but I am now divorced," is believed, for the mouth which bound is the mouth which loosens? You might have thought that there [in the case of the woman], she is believed because if she wished she need not have said anything, but here [in the case of the firstborn], since it is impossible that he should not inform [the expert, of the defect in order to judge if it is a permanent defect], because [the priest is not suspected] of eating consecrated [unblemished] animals outside the Temple walls [which is punishable by *karet*], I might not have applied [the

הוּא קָא מַשְׁמַע לָן דְּאִי מִשּׁוּם הָכִי הֲוָה שָׁדֵי בֵּהּ מוּמָא דְּנִיכָּר וְאָכִיל לֵהּ. מַתְקִיף לֵהּ מַר בַּר רַב אָשֵׁי מַאי שְׁנָא מֵהָהוּא גַּבְרָא דַּאֲגַר לֵהּ חַמְרָא לְחַבְרֵהּ וְאָמַר לֵהּ לָא תֵּיזִיל בְּאוֹרְחָא דִּנְהַר פָּקוּד דְּאִיכָּא מַיָּא זִיל בְּאוֹרְחָא דְּנֶרֶשׁ דְּלֵיכָּא מַיָּא אָזַל בְּאוֹרְחָא דִּנְהַר פָּקוּד וּמִית חַמְרָא וְאָתָא וְאָמַר לֵהּ בְּאוֹרְחָא דִּנְהַר פָּקוּד אֲזַלִי וּמִיהוּ מַיָּא לָא הֲווֹ וְאָמַר רָבָא מַה לוֹ לְשַׁקֵּר אִי בָּעֵי אָמַר בְּאוֹרְחָא דְּנֶרֶשׁ אֲזַלִי וְאָמַר אַבַּיֵי מַה לוֹ לְשַׁקֵּר בְּמָקוֹם עֵדִים לָא אָמְרִינַן הָכִי הַשְׁתָּא הָתָם וַדַּאי אִיכָּא מַיָּא הָכָא וַדַּאי שָׁדֵי בֵּהּ מוּמָא חֲשָׁשָׁא הוּא וּבְמָקוֹם חֲשָׁשָׁה אָמְרִינַן מַה לוֹ לְשַׁקֵּר:

principle], "the mouth which bound is the mouth which loosens." He [Rabbi Ela'ah] therefore informs us [that he is believed]. For, if this were really so [that we suspected the priest of inflicting a defect], he would have inflicted on it a recognizable defect [obvious even to the non-expert], and have eaten it then. Mar bar Rav Ashi asked [on this ruling], Why should this be different from the following case? Once, someone hired out an ass to a person and he said to him: "Do not go the way of Nehar Pekod, where there is water [and will damage the animal]; go the way of Neresh where there is no water." But he went the way of Nehar Pekod and the ass died. He then came before Rava and said to him: "Indeed, I went the way of Nehar Pekod but there was no water [and still the ass died]." Rava said, Why should he lie? If he wished he could have said, "I went the way of Neresh." However, Abbaye explained, We do not apply the principle, "Why should he lie?" where there are witnesses [the court itself is witness that there is water there, similarly here also the court is witness that priests are suspect concerning defects]. But is the analogy correct? There [we, the court, are witnesses that] there certainly was water [on the way of Nehar Pekod, unless proven otherwise], but here, [in connection with the firstborn], is it certain that he caused the defect? It is only a suspicion, and where there is only a question of suspicion we do apply [the principle], "Why should he lie?"

זוהר ואתחנן דף רס"ה ע"ב

רַבִּי חִיָּיא אָמַר הַאי מָאן דְּבָעֵי דְּיִסְתְּמַר אוֹרְחוֹי לא יֵעְבַּר עַל מַיָּא דְּאוֹשְׁדִין קָמֵי פִּתְחָא בְּגִין דְּתַמָּן שָׁרֵי חַד שִׁידָּא וְהוּא בֵּין תְּרֵין דָּשִׁין דְּפִתְחָא וַאֲנִפּוֹהִי לָקְבְלֵהּ דְּפִתְחָא וְאִסְתָּכֵי כָּל מַה דְּעָבְדִין בְּבֵיתָא וְלָא לְבָעֵי לֵהּ לְאֱנָשׁ דְּיִשְׁדֵּי מַיָּא בֵּין תְּרֵי תַּרְעֵי. רַבִּי יִצְחָק אָמַר מַיִן צְלִילָן לִית לָן בָּהּ וְהוּא דְּלָא יוֹשִׁיד לוֹן אַרַח קְלָנָא. מַאי טַעֲמָא בְּגִין דְּאִית לֵהּ רְשׁוּ לְנַזְקָא וְלֹא עוֹד אֶלָּא דְּיִהְדַּר רֵישֵׁהּ לָקְבְלֵהּ בֵּיתָא וּבְכָל מַה דְּאִסְתַּכַּל אִתְלַטְיָא. תְּלַת מְאָה וְשִׁתִּין וְחָמֵשׁ שַׁמָּשִׁין כְּחוּשְׁבָּן יְמֵי שַׁתָּא אִית לֵהּ דְּהוּא שַׁלִּיט עֲלַיְהוּ וְכֻלְּהוּ נָפְקִין עִם בְּנֵי נָשָׁא כַּד נָפַק מִתַּרְעָא דְּבֵיתֵהּ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר כָּל דָּא בָּעֵי קָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְנַטְרָא לוֹן לְיִשְׂרָאֵל וְאַתְקִין שְׁמֵהּ קַדִּישָׁא לְעֵלָּא דְּאִיהוּ אוֹרָיְתָא וְאוֹרָיְתָא כֻּלָּא חַד שְׁמָא קַדִּישָׁא אִיהוּ וּמָאן

תרגום הזוהר

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, כָּל מִי שֶׁרוֹצֶה לְהִשָּׁמֵר בְּדַרְכָיו, לֹא יַעֲבוֹר עַל מַיִם שֶׁשּׁוֹפְכִים לִפְנֵי הַפֶּתַח. מִשּׁוּם שֶׁשָּׁם שׁוֹרֶה שֵׁד אֶחָד, וְהוּא בֵּין ב' דְּלָתוֹת הַפֶּתַח, וּפָנָיו כְּנֶגֶד הַפֶּתַח, וְרוֹאֶה כָּל מַה שֶּׁעוֹשִׂים בַּבַּיִת. וְאֵין אָדָם צָרִיךְ לִשְׁפּוֹךְ מַיִם בֵּין ב' שַׁעֲרֵי הַפֶּתַח. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, מַיִם צְלוּלִים, אֵין אִיסּוּר בָּהֶם. אֶלָּא שֶׁלֹּא יִשְׁפּוֹךְ אוֹתָם דֶּרֶךְ בְּזָיוֹן. מַה הַטַּעַם. מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ לוֹ [לַשֵּׁד] רְשׁוּת לְהַזִּיק. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁמַּחֲזִיר רֹאשׁוֹ כְּנֶגֶד הַבַּיִת, וְכָל מַה שֶּׁמִּסְתַּכֵּל בּוֹ נַעֲשֶׂה מְקוֹלָל. שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שִׁשִּׁים וַחֲמִשָּׁה מְשַׁמְּשִׁים, כְּחֶשְׁבּוֹן יְמוֹת הַשָּׁנָה, יֵשׁ לוֹ, שֶׁהוּא שׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם,

וְכֻלָּם יוֹצְאִים עִם הָאָדָם כְּשֶׁיּוֹצֵא מִפֶּתַח בֵּיתוֹ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּל זֶה, כִּי רָצָה הַקָּבָ"ה לִשְׁמוֹר אֶת יִשְׂרָאֵל, וְהִתְקִין שְׁמוֹ הַקָּדוֹשׁ לְמַעְלָה, שֶׁהוּא הַתּוֹרָה. וְכָל הַתּוֹרָה הִיא שֵׁם קָדוֹשׁ אֶחָד, וּמִי שֶׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, עוֹסֵק בִּשְׁמוֹ. בֹּא וּרְאֵה, הָאָדָם

דְּאִשְׁתַּדָּל בְּאוֹרָיְתָא אִשְׁתַּדָּל בִּשְׁמֵהּ. תָּא חֲזֵי בָּעֵי בַּר נָשׁ בְּפִתְחָא דְּבֵיתָא לְרִשְׁמָא שְׁמָא קַדִּישָׁא דְּאִיהוּ מְהֵימְנוּתָא דְּכֹלָּא. דְּהָא בְּכָל אֲתַר דְּשְׁמָא קַדִּישָׁא אִשְׁתְּכַח זַיְנִין בִּישִׁין לָא מִשְׁתַּכְחֵי תַּמָּן וְלָא יָכְלִין לְקַטְרְגָא לֵהּ לִבְנֵי נָשָׁא כְּמָה דְּכְתִיב {תְּהִלִּים צא} לֹא תְאֻנֶּה אֵלֶיךָ רָעָה וְגוֹ'. (מְזוּזָה אֵקְרִי) אֲתַר דְּפִתְחָא דְּבֵיתָא שָׁרְיָא כְּגַוְנָא דְּלְעֵלָּא אֲתַר דְּפִתְחָא דְּבֵיתָא עִלָּאָה שָׁרְיָא מְזוּזָה אִקְרֵי דְּהוּא תְּקוּנָא דְּבֵיתָא וּפִתְחָא דְּבֵיתָא. מֵהַהִיא מְזוּזָה עָרְקִין מָארֵי נִימוּסִין מָארֵי דְּדִינִין קַמֵּיהּ לֹא מִשְׁתְּכְחִין. וְקָבֵל דָּא לְתַתָּא כַּד בַּר נָשׁ אַתְקִין מְזוּזָה לְפִתְחָא דְּבֵיתָא וְהַאי שְׁמָא קַדִּישָׁא רָשִׁים בְּאַתְוֵי הַאי בַּר נָשׁ אִתְעַטָּר בְּעִטְרוֹי דְּמָארֵהּ וְלָא קָרְבִין לְפִתְחָא דְּבֵיתֵהּ זַיְנִין בִּישִׁין וְלָא מִשְׁתַּכְחֵי תַּמָּן:

צָרִיךְ לִרְשׁוֹם בְּפֶתַח בֵּיתוֹ אֶת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהוּא אֱמוּנַת כֹּל. כִּי בְּכָל מָקוֹם שֶׁהַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ נִמְצָא, מִינִים רָעִים אֵינָם נִמְצָאִים שָׁם, וְאֵינָם יְכוֹלִים לְקַטְרֵג עַל הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לֹא תְאֻנֶּה אֵלֶיךָ רָעָה וגו'. (נִקְרָא מְזוּזָה) הַמָּקוֹם שֶׁפֶּתַח הַבַּיִת שׁוֹרֶה שָׁם הוּא כְּעֵין שֶׁלְּמַעְלָה. הַמָּקוֹם שֶׁפֶּתַח הַבַּיִת הָעֶלְיוֹן שׁוֹרֶה, נִקְרָא מְזוּזָה, שֶׁהוּא תִּקּוּן הַבַּיִת, וּפֶתַח הַבַּיִת. מֵהַמְּזוּזָה הַהִיא בּוֹרְחִים בַּעֲלֵי חֹק, וּבַעֲלֵי הַדִּין אֵינָם נִמְצָאִים לְפָנֶיהָ. וּכְנֶגֶד זֶה לְמִטָּה, כְּשֶׁהָאָדָם מְתַקֵּן מְזוּזָה לְפֶתַח בֵּיתוֹ, וְזֶה הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ [שַׁדַּי] רָשׁוּם בְּאוֹתִיּוֹתָיו, הֲרֵי אוֹתוֹ הָאָדָם מְעוּטָר בְּעֲטָרוֹתָיו שֶׁל אֲדוֹנוֹ, וְהַמִּינִים הָרָעִים אֵינָם קְרֵבִים לְפֶתַח בֵּיתוֹ, וְאֵינָם נִמְצָאִים שָׁם:

יוסף לחוק

מוסר

ספר חסידים סימן קנו

אִם תִּרְאֶה שְׁלֹשָׁה דּוֹרוֹת וּלְמַעְלָה זֶה אַחַר זֶה כֻּלָּם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וְאַחַר כָּךְ זַרְעָם עַמֵּי הָאָרֶץ לֹא תֹּאמַר דִּבְרֵי חֲכָמִים בְּטֵלִים שֶׁאָמְרוּ (ישעיה נט) לֹא יָמוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זַרְעֲךָ וּמִפִּי זֶרַע וְכוּ' שׁוּב לֹא יִפְסֹק הַתּוֹרָה מֵהֶם. וְהַטַּעַם שֶׁהֵם בְּמִשְׁפָּחָה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת. וְאָמְרוּ חֲכָמִים רֹב בָּנִים דּוֹמִים לְאַחֵי הָאֵם לָכֵן בְּנֵיהֶם עַמֵּי הָאָרָצוֹת. כַּיּוֹצֵא בּוֹ לְיִרְאֵי אֱלֹהִים וַחֲסִידִים שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת ד) וְהַחוּט הַמְשֻׁלָּשׁ לֹא בִמְהֵרָה יִנָּתֵק. וְאִם תִּרְאֶה שֶׁפּוֹסֵק מִדּוֹר רְבִיעִי יִרְאֵי הַשָּׁמַיִם וַחֲסִידִים בְּיָדוּעַ שֶׁהִתְחַתְּנוּ בְּמִי שֶׁאֵין דִּינָא לְהִתְחַתֵּן כְּגוֹן שֶׁאֵינוֹ יָרֵא שָׁמַיִם וְחָסִיד וּלְפִיכָךְ אוֹתוֹ הַדּוֹר כָּךְ, לְפִיכָךְ יִתְחַנֵּן אָדָם עַל עַצְמוֹ וְעַל זַרְעוֹ וְעַל זֶרַע זַרְעוֹ בְּכָל יוֹם לְזַוֵּג בְּזִוּוּג יְרֵאַת שָׁמַיִם

Yosef le-Hok

Ethical Teaching:

Sefer Hasidim, Chapter 156

If you see three or more consecutive generations who are all Torah scholars, and yet their descendants are ignorant people, do not say that the words of the Sages are baseless, in what is stated, "My words that I have put into your mouth will not cease from your mouth, nor from the mouths of your children or your children's children from now and forever" (Isaiah 59:21) meaning, that the Torah, will never depart from them. For the reason is that they are of an improper family. The Sages said, "Most sons resemble their mother's brothers." This is why their children are ignorant people. The same is true of God-fearing and pious people, as it says, "a threefold knot is not quickly detached." (Ecclesiastes 4:12) If you see that in the fourth generation, God-fearing and pious people cease within the family, you can deduce that they married people whom it was not proper for them to marry, such as people who are not God-fearing or pious. That is why that generation, is that way. Therefore, a person should pray for himself and for his children and children's children forever to make a *shiduch*, with one

עִם תּוֹרָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים כִּי עַל שְׁלָשְׁתָּם נֶאֱמַר (שם) וְהַחוּט הַמְשֻׁלָּשׁ לֹא בִמְהֵרָה יִנָּתֵק. כִּי שָׁלֹשׁ תֵּבוֹת שָׁווֹת בְּגִימַטְרִיָּא יִרְאַ"ת תוֹר"ה גְּמִילוּ"ת חֲסָדִי"ם כִּי שְׁקוּלִים יִרְאָה בַּתּוֹרָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים. וּכְתִיב בִּיִרְאָה (תהילים קי) רֵאשִׁית חָכְמָה יִרְאַת ה' שֵׂכֶל טוֹב לְכָל עֹשֵׂיהֶם. הֲרֵי הַיִּרְאָה קָדְמָה וּכְתִיב (דברים ה) מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם לְיִרְאָה אוֹתִי. וּכְתִיב (דברים י) מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שֹׁאֵל מֵעִמָּךְ כִּי אִם לְיִרְאָה וגו' לָלֶכֶת בְּכָל דְּרָכָיו וּלְאַהֲבָה וגו'. לֹא נֶאֱמַר לְכָל הָעוֹשִׂים אֶלָּא לְכָל עֹשֵׂיהֶם, הַיִּרְאָה שֵׂכֶל טוֹב לְכָל עֹשֵׂיהֶם לְמַעַן תַּשְׂכִּילוּ בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:

who possesses the fear of God, with one who has Torah and charitable deeds. For concerning all three of these it is said, "a threefold knot is not quickly detached." Since these three words are equal in the numerical value of their letters; [*yirat*] — "fear of," "Torah," and [*gemilut hassadim*] — "doing kindness." For the fear of God, Torah, and the performance of acts of kindness are all equal in weight. About the fear of God, it is written, "Would that their hearts be like this to fear Me and keep all My commandments all the days." (Deuteronomy 5:26) And it is written; "And now, O Israel, what does the Lord your God ask of you? Only to fear the Lord your God, to walk in all His ways and to love Him, and to serve the Lord your God with all your heart and with all your soul, (Deuteronomy 10:12). So we see that fear of God comes first. It says not, ["it is good intelligence] for all who do" but "for all who do them" (Psalms 111:10) [which may be understood as "for everything that they do"]. The fear itself, is good intelligence "so that you will prosper in all you do" (Deuteronomy 29:8) [the word for "intelligence" **שכל** has the same root as the word for "prosper" **תשכילו**].

Practical Law:
Rambam, Laws of Prayer, Chapter 14

הלכה
הרמב"ם הלכות תפלה פרק יד

א אֵין הַמַּקְרֵא רַשַּׁאי (לְהַקְרוֹת לַכֹּהֲנִים) עַד שֶׁיִּכְלֶה אָמֵן מִפִּי הַצִּבּוּר. וְאֵין הַכֹּהֲנִים רַשָּׁאִין לְהַתְחִיל בִּבְרָכָה עַד שֶׁיִּכְלֶה הַדִּבּוּר מִפִּי הַמַּקְרֵא. וְאֵין הַצִּבּוּר עוֹנִין אָמֵן עַד שֶׁתִּכְלֶה הַבְּרָכָה מִפִּי הַכֹּהֲנִים. וְאֵין הַכֹּהֲנִים מַתְחִילִין בִּבְרָכָה אַחֶרֶת עַד שֶׁיִּכְלֶה אָמֵן מִפִּי הַצִּבּוּר. וְאֵין שְׁלִיחַ צִבּוּר רַשַּׁאי לַעֲנוֹת אָמֵן אַחַר הַכֹּהֲנִים כְּשֶׁאָר הָעָם שֶׁמָּא תִּטָּרֵף דַּעְתּוֹ וְלֹא יֵדַע אֵי זוֹ בְּרָכָה מַקְרֵא אוֹתָן אִם פָּסוּק ב' אוֹ פָּסוּק ג': ב אֵין הַכֹּהֲנִים רַשָּׁאִים לְהַחֲזִיר פְּנֵיהֶם

(1) The Reader may not call "*kohanim"* until the congregation has finished answering amen [to the blessing of *ve-chol hahaim*]. So too, the *kohanim* may not begin the recital of the blessing, until the congregation has finished answering amen [to the blessing of *ve-chol hahaim*]. And the *kohanim* may not begin the recital of the blessing [*yivarekhikhah*], until the prompter [i.e., Hazan] finishes saying the prompted word [*"kohanim"*]. The congregation may not answer amen, until the *kohanim* finish saying the blessing [of *vetzivanu la-varekh*]. The *kohanim* may not begin the verse of the blessings [*yivarekhikhah*], until the congregation finishes saying amen. The Reader [prompter] may not answer amen after the blessing of the priests, lest he become confused and not know with which word of the blessing, he must prompt them with next, the second or the third. **(2)** The *kohanim* may not turn their faces away from the congregation until the Reader

מִן הַצִּבּוּר עַד שֶׁיַּתְחִיל שְׁלִיחַ צִבּוּר שִׂים שָׁלוֹם. וְאֵין הַכֹּהֲנִים רַשָּׁאִים לֵעָקֵר מִמְּקוֹמָן עַד שֶׁיִּגְמֹר שְׁלִיחַ צִבּוּר שִׂים שָׁלוֹם. וְאֵין רַשָּׁאִין לְכֹף קִשְׁרֵי אֶצְבְּעוֹתֵיהֶן עַד שֶׁיַּחֲזִירוּ פְּנֵיהֶם מִן הַצִּבּוּר. וּמִתַּקְּנוֹת (עֶזְרָא) שֶׁלֹּא יַעֲלוּ הַכֹּהֲנִים לַדּוּכָן בְּסַנְדָּלֵיהֶן אֶלָּא עוֹמְדִין יְחֵפִין. ג כְּשֶׁיְּהוּ הַכֹּהֲנִים מְבָרְכִין אֶת הָעָם לֹא יַבִּיטוּ בָּעָם וְלֹא יַסִּיחוּ דַּעְתָּן אֶלָּא יִהְיוּ עֵינֵיהֶם כְּנֶגֶד הָאָרֶץ כְּעוֹמֵד בִּתְפִלָּה וְאֵין אָדָם רַשַּׁאי לְהִסְתַּכֵּל בְּפְנֵי הַכֹּהֲנִים בְּשָׁעָה שֶׁהֵן מְבָרְכִין אֶת הָעָם כְּדֵי שֶׁלֹּא יַסִּיחוּ דַּעְתָּם אֶלָּא כָּל הָעָם מִתְכַּוְּנִין לִשְׁמֹעַ הַבְּרָכָה וּמְכַוְּנִים פְּנֵיהֶם כְּנֶגֶד פְּנֵי הַכֹּהֲנִים וְאֵינָם מַבִּיטִים בְּפְנֵיהֶם. אִם הָיָה הַכֹּהֵן הַמְבָרֵךְ אֶחָד מַתְחִיל לְבָרֵךְ מֵעַצְמוֹ וּשְׁלִיחַ צִבּוּר מַקְרֵא אוֹתוֹ מִלָּה בְּמִלָּה כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ. הָיוּ שְׁנַיִם אוֹ יוֹתֵר אֵין מַתְחִילִין לְבָרֵךְ עַד שֶׁיִּקְרָא לָהֶן שְׁלִיחַ צִבּוּר וְאוֹמֵר לָהֶם כֹּהֲנִים וְהֵם עוֹנִין וְאוֹמְרִים יְבָרֶכְךָ. וְהוּא מַקְרֵא אוֹתָן מִלָּה בְּמִלָּה עַל הַסֵּדֶר שֶׁאָמַרְנוּ:

begins *sim shalom* [grant peace], nor may they leave their places until the Hazan has finished *sim shalom*, nor may they curl up their fingers until they have turned their faces away from the congregation. Ezra decreed that the *kohanim* should not go up to the platform wearing their sandals, but should stand barefoot. (3) When the *kohanim* bless the people, they must not look at the people, so that they not be distracted, rather their eyes should be toward the ground, like one who stands in prayer. No one may gaze at the faces of the *kohanim* when they are blessing the people, in order not to distract them. Instead, all the people should concentrate on hearing the blessing and should turn their faces toward the faces of the *kohanim* but not look at their faces. If there is only one *kohen* reciting the blessing, he begins saying the blessing by himself, and the Reader prompts him word by word, as described above. If there are two or more, they do not begin the blessing until the Reader calls them by saying "*kohanim!*" They respond by saying *yivarekhikhah.* He then prompts them word by word, in the manner described above.

VA'ETHANAN FOR THURSDAY NIGHT ואתחנן ליל ששי

צירוף יהוה

כ וְאֶתְכֶם֙ לָקַ֣ח יְדֹוָ֔ה וַיּוֹצִ֥א אֶתְכֶ֖ם מִכּ֣וּר הַבַּרְזֶ֑ל מִמִּצְרַ֔יִם לִהְיוֹת֙
לוֹ֙ לְעַ֣ם נַחֲלָ֔ה כַּיּ֥וֹם הַזֶּ֖ה: וְיִתְכּוֹן קָרִיב יְיָ לְדַחֲלְתֵּהּ וְאַפֵּק יָתְכוֹן מִכּוּרָא דְּפַרְזְלָא
מִמִּצְרָיִם לְמֶהֱוֵי לֵהּ לְעַמָּא אַחֲסָנָא כְּיוֹמָא הָדֵין: כא וַידֹוָ֤ה הִתְאַנַּף־בִּי֙ עַל־דִּבְרֵיכֶ֔ם
וַיִּשָּׁבַ֥ע לְבִלְתִּ֖י עָבְרִ֣י אֶת־הַיַּרְדֵּ֑ן וְלִבְלְתִּי־בֹ֣א אֶל־הָאָ֗רֶץ הַטּוֹבָה

(20) But the Lord has taken you, and brought you out of the iron furnace, from Egypt, to be to Him a people of inheritance, as this day. (21) And the Lord was infuriated with me because of you, and swore that I would not cross over the Jordan, and that I would not come to the good land which the Lord your God

RASHI רש"י

(כ) **מִכּוּר.** הוּא כְּלִי שֶׁמְּזַקְּקִין בּוֹ אֶת הַזָּהָב: (כא) **הִתְאַנַּף.** נִתְמַלֵּא רֹגֶז: **עַל דִּבְרֵיכֶם.** עַל

(20) **מכור** — *A* **כור** *is a vessel in which one purifies gold.* (21) **התאנף** — *Means, He was filled with wrath.* **על דבריכם** — *Means,*